



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Rétorika a komunikace 5HP417

Průvodce studiem

Typ předmětu: povinný

Rozsah studijního předmětu: 2 hod. za týden

4 ECTS kredity

Způsob zakončení: zkouška

Další požadavky na studenta: Průběžné tematické úkoly a individuální práce, absolvování závěrečného testu

Stručná anotace předmětu:

Cílem kurzu je seznámit studenty se základy oboru rétorika, který je chápán jako obor interdisciplinární, zahrnující teoretické oblasti i praktické dovednosti a základní pozornost směřování je upřena k uplatnění získaných poznatků ve veřejné a mediální komunikace. Takto pojatá rétorika je vykládána jako vědní obor, který má své historické kořeny, základní pojmosloví, teoretické základy a jednotlivé vývojové směry, kdy vše se soustřeďuje především okolo otázek zásad přípravy rétorického projevu, analýzy rétorických textů ve vystoupeních řečníků a analýzou vyvolaných účinků a jejich efektivity. V oblasti rétorické komunikace jako komunikační dovednosti se předmět postupně zabývá problematikou celého rétorického procesu, tedy od volby a formulování tématu a cíle (s ohledem na analýzu publika), přes stanovení kompozičního vzorce a výběr stylu a stýlotvorných prostředků ve všech oblastech (verbální, neverbální), přípravu písemného konceptu a nácvik přednesu, až po samotné rétorické vystoupení a také analýzu jeho efektivity v oblasti definovaných cílů, například zpětnou vazbou od publika.

Základním „výchozí bodem uvažování je pohled na rétorickou praxi jako na nezbytnou součást komunikačních dovedností každého veřejně a mediálně komunikujícího jedince; modely, techniky a strategie jednotlivých komunikačních žánrů a stylů jsou přednášeny v souvislostech s možnostmi jejich praktické aplikace“ primárně ve veřejné a mediální sféře.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



Po úspěšném absolvování budou studenti schopni:

- *Orientovat se v základních dějinných etapách vývoje rétoriky a porozumět její dnešní podobě*
(antická rétorika, její základní díla a jejich aktuálnost v současnosti)
- *Vysvětlit a definovat základní pojmosloví a orientovat se v oblastech verbální a neverbální komunikace* (proces tvorby rétorického textu, rozvoj jazykových, stylistických a přednesových dovedností)
- *Znát a umět využívat jednotlivé rétorické žánry a postupy vhodné pro různé komunikační situace*
(Klasifikace rétorických žánrů. Jednotlivé rétorické žánry a útvary, jejich krátká charakteristika.)
- *Připravit a absolvovat vlastní rétorické vystoupení v celém jeho procesu, od výběru tématu až po sebehodnocení*
(Jednotlivé etapy rétorického procesu – invence, organizace, styl, zapamatování si, přednes a jejich praktická aplikace ve vlastní práci studenta včetně způsobů získávání a poskytování zpětné vazby)
- *Ovládat základy přípravy informačních a apelačních prezentací včetně řízení následné diskuse s publikem*
(základní kompoziční vzorec infostrukt a argostrukt)
- *Analyticky hodnotit jednotlivá vystoupení jiných řečníků v médiích a celkově ve veřejném prostoru, včetně jejich etického rozměru*
(problematika kultury veřejného projevu, komunikační kontext a jeho parametry, etické zásady zejména rétorické diskuse)

Obsah předmětu:

1. Moderní rétorika jako teorie účinné komunikace. Současná rétorika jako obor deskriptivní, preskriptivní, interdisciplinární, interdiskurzivní. Lineární, příjmový a rituálový, konstitutivní model komunikace a jeho specifika v mediální a veřejné komunikaci. Komunikační funkce rétorického projevu, dominantní a doplňkové, (informační, instruktážní, apelativní, manipulativní, rituálová, zábavní, propagační, kontaktní, estetická, apod.). Komunikační kontext a jeho problematika, kontext vnitřní a vnější, kontextové modality, (fyzické, kulturní, sociální a psychologické, časové, politické, atd.) Komunikační role řečníka.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

2. Stručná historie rétoriky, pojmosloví, definice, směry. Základní pojmy antické rétoriky – řeč, řečník, druhy řečí, sofisté, první modely rétorické komunikace – Protagoras a Gorgias. Model filosofické rétoriky u Platóna, dialogy Gorgias a Faidros. Sokratovský model vedení dialogu, sokratovská etika – spor sofistů a filosofů o škodlivosti rétoriky. Aristoteles a jeho pojetí rétoriky jako techné, aristotelská odůvodňovací rétorika, spis Rétorika – otázky naučitelnosti rétoriky a osobnosti řečníka (ethos, pathos, logos), způsoby argumentace (enthýméma, příklad, klamné argumenty), základní kompozice apelativního projevu, problematika stylu. Charakteristika Cicera jako řečníka i teoretika, spis O řečníkovi – první základy politické rétoriky. Kvintiliánus a jeho učebnice Základy rétoriky jako základního shrnujícího textu, možné přesahy a platnost dějinného poznání antiky pro dnešní dobu.
3. Teorie a praxe moderní rétoriky. Jednotlivé etapy rétorického procesu – invence, (volba tématu a jeho prozkoumání dvířky i hloubky), organizace, (volba a uspořádání argumentů a dalšího materiálu, problematika kompozičního vzorce), styl, (volba jednotlivých stylových prostředků na základě charakteru projevu a charakteru publika), zapamatování si, (osnova přednesu a nácvik n řečnické vystoupení), přednes (realizace rétorického výkonu). Možné postupy při definování a formulování, konkrétního cíle projevu, hlavní teze projevu, příprava jednotlivých propozic, hierarchizace shromážděného materiálu. Procesy argumentace - nezpochybnitelné argumenty, deduktivní a induktivní postupy, logické výzvy, motivační apely. Osobnost řečníka – jeho kompetentnost, důvěryhodnost, charisma, základní rétorické dovednosti, jejich definování a způsoby rozvíjení.
4. Parametry volby rétorického stylu konkrétního řečnického projevu v návaznosti na komunikační situaci a kontextuální proměnné. Charakteristika základních dvou typů veřejných projevů – informativního a apelativního, zásady jejich slohové odlišnosti, možné postupy výběru vhodných stylových prostředků, (verbálních, neverbálních, paralingvistických). Problematika analýzy publika, parametry sociologické analýza, otázky psychologického hodnocení – připravenost a naladěnost určitého publika. Různé



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

možné přístupy k analytickému zhodnocení efektivity různých typů řečnických vystoupení ve veřejném a mediálním prostoru.

5. Základní přehled a klasifikace jednotlivých rétorických žánrů a útvarů (řeč, projev, proslov, referát, koreferát, přednáška, diskusní příspěvek). Jejich krátká charakteristika, základní struktura, formulování doporučených zásad pro jejich specifické jazykové, kompoziční i přednesové podoby a formy. Apelatивní projev a jeho charakteristika, možný základní kompoziční vzor vycházející z Aristotelových zásad – úvod, formulace tématu, rozvedení tématu, argumentace podporující naše tvrzení, protiargumentace jako odpověď na anticipující námítky, závěr. Způsoby a dynamika přednesu přesvědčovacích projevů.
6. Problematika přípravy a realizace moderních prezentací, jednotlivé typy a formy prezentací, jejich klasifikace, příprava, specifika propojení vizualizace a slova. Možné podoby informačních a přesvědčovacích prezentací – základní osnovy infostruktury a argostruktury. Problematika osobnosti prezentátora, otázky přípravy prezentace a realizace prezentace před různými typy publika. Způsoby řízení následné diskuse po prezentaci, metody a techniky práce s publikem, druhy a typy otázek.
7. Proces tvorby vlastního řečnického textu jako základu rétorického vystoupení – tři základní jazykové operace, fáze onomatologická – pěstování schopnosti volby správných a příhodných slov; fáze syntaktická – schopnost přehledně, srozumitelně a jednoznačně formulovat, skládat vybraná slova do vět; fáze modulační – problematika zvukové stránky přípravy projevu, přehled základních typů zvukových modulátorů, (např. intonace, větný důraz a přízvuk, frázování řeči a typy pauz, mluvní tempo). Zásady motivované práce s jazykem, základní rétorická doporučení a návody.
8. Specifické řečnické prostředky a jejich funkce a vhodnost užití v rétorickém textu. Charakteristika a dělení na názorné, sugestivní, dramatické, emfatické, estetické; příklady jednotlivých konkrétních skupin a typů. Řečnické styly v návaznosti na osobnost řečníka, utváření individuálních podob řečnických textů s důrazem na apelatивní žánry v médiích a veřejné komunikaci. Psaní vlastního



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

textu základní stati – volba rétorického stylu, procvičování výběru přiměřených jazykových a stylových prostředků užití specifických řečnických prostředků v praxi, problematika jejich výběru a přiměřenosti s ohledem na kontextové parametry vystoupení. Postupy stanovení úvodu a závěru projevu, příklady možných typů a vhodných formulací, funkce úvodu a závěru na příkladech.

9. Hlasový projev jako stylový komunikační prostředek, základní pojmy a tvorba hlasu. Charakteristické parametry hlasu – síla, výška, barva; problematika správné dikce, pojmy fonace a artikulace. Typy dýchání, dechová opora, dechová ekonomie, dechová a mluvní cvičení. Pěstování kultury hlasového projevu, různé techniky mluveného projevu, hlasová hygiena. Cílená výstavba zvukové modulace řečnického projevu za pomoci jednotlivých zvukových modulátorů a problematika frázování řeči a nastolování řečnických pauz jako základního nástroje motivované práce s hlasem. Česká výslovnostní norma a nejčastější chyby a odchylky v mluveném projevu.
10. Neverbální komunikační prostředky, důvody jejich užívání v komunikaci a jejich možné funkce v rétorickém vystoupení. Základní typy neverbálních signálů a jejich příklady - adaptéry, regulátory, ilustrátory, symboly. Přehled jednotlivých složek neverbální komunikace – proxemika, posturika, gestika, mimika, kinetika, pohledy očí, vnější vzhled a další aspekty. Návčik vlastního řečnického vystoupení, využívání tzv.osnovy přednesu, z hlediska volby cíleného užití zvolených nonverbálních prostředků ke zvýšení efektivity účinku na publikum.
11. Možnosti zvládnutí trémy, jednotlivé techniky a metody, popis a návčik možných postupů – pozitivní formulace, rychlá relaxace, dechové cvičení, asociační cvičení a cvičení na soustředění; charakteristika stresového mechanismu a jeho možné projevy při individuálním řečnickém vystoupení. Další možné projevy komunikačních bariér. Nejčastější chyby řečníků, návčdné řečnické desatero.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



12. Různé přístupy k hodnocení funkčnosti, kvality a efektivity řečnického vystoupení. Pozitivní a negativní zpětná vazba jako korekce komunikace, cesty k jejímu získávání a vyhodnocení. Pěstování schopnosti sebehodnocení dle různých parametrů; osobnost řečníka a cesty jejího seberozvoje. Problematika haló efektu, cílené pěstování vnímané, vyžadované a osobnostní image. Vybrané aspekty řízení práce s publikem, specifika rétorických vystoupení v médiích.
13. Etický rozměr rétoriky, specifické problémy a rizika v kontextu historického vývoje i dnešní praxe. Charakteristika a typologie různých řečníků – řečník frázista, řečník sugestivní, řečník demagog, apod. Problematika sugestivity, metody práce se sugestivní implikací na příkladech. Podoby rétorických vystoupení v médiích, různé možné rétorické strategie vedení dialogu a způsobů argumentace, řečnické triky a protitriky; etické meze současných komunikačních praktik.

Rozsah a obsahové zaměření individuálních prací studentů:

Seminární povinnosti (podmínkou pro připuštění ke zkoušce):

1. Písemná příprava a vlastní přednes apelativního projevu dle zadaných kritérií. Sebehodnocení řečnického vystoupení podle předem stanovených parametrů dle nahrávky vlastního řečnického vystoupení.
2. Analýza vybraného řečnického projevu, zaznamenaného v médiích, dle zadaných kritérií.

Studijní literatura:

Povinná:

ŽANTOVSKÁ, I. Rétorika a komunikace. Praha: Dokořán 2015. ISBN 978-80-7363-712-5

Doporučená:

BUCHTOVÁ, B. Rétorika. Praha: Grada Publishing 2006. ISBN 80-247-0868-X
ČERNÝ, V. Řeč těla. Brno: Computer press 2007. ISBN 978-80-251-1658-6



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- HIERHOLD, E. Rétorika prezentace. Praha: Grada Publishing 2005. ISBN 80-247-0782-9
- KRAUS, J. Rétorika v evropské kultuře. Praha: Academia 1998. ISBN 80-200-0659-1
- LOTKO, E. Kapitoly ze současné rétoriky. Olomouc: Univerzita Palackého 2004. ISBN 80-244-0796-5
- ŠPAČKOVÁ, A. Moderní rétorika. Praha: Grada Publishing 2003. ISBN 80-247-0633-4
- VYBÍRAL, Z. Psychologie komunikace. Praha: Portál 2005. ISBN 80-7178-998-4
- MCQUAIL, D. Úvod do teorie masové komunikace. Praha Portál 2009, ISBN:978-80-7367-574-5
- MCQUAIL, D. Žurnalistika a společnost. Praha: Karolinum 2016. ISBN:978-80-246-3093-9
- MCNAIR, B. Sociologie žurnalistiky. Praha: Portál 2004. ISBN:80-7178-840-6



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

